85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том II

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том II

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ II

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение на проект №НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME II

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2069-2 (print)
ISBN 978-954-23-2070-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ II

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, ПЛАНИРАНЕ, МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА, БИЗНЕС ИНФОРМАТИКА

МЕЖДУНАРОДНАТА ПРОИЗВОДСТВЕНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ
В СЪВРЕМЕННИЯ ТЕХНОЛОГИЧЕН БИЗНЕС
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 7

INTEGRATION PROCESSES IN INTERNATIONAL BUSINESS: DIAGNOSIS
OF PREREQUISITES, PARAMETRIZATION AND SIMULATION
D. Sc. Econ., Professor, Illya Khadzhynov, D. Sc. Econ., Professor, Maryna Savchenko
Docent, PhD in Economics, Mariia Shkurat 16

ТЕРИТОРИАЛНИ ПРОПОРЦИИ, ДИСПРОПОРЦИИ… КОХЕЗИЯ?
(ТЕОРЕТИЧНИ ОСНОВИ)
Проф. д-р Веселин Бояджиев 25

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ
РЕСУРСИ В КОНТЕКСТА НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
Гл. ас. д-р Весела Петрова, Доц. д-р Боряна Трифонова,
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова, **Проф. д-р Емил Димов** 34

ГРАДЪТ - ИКОНОМИЧЕСКИ КАТАЛИЗАТОР
ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНА
Проф. д-р Константин Калинков 43

ПОЛИТИКИ (НЕ)ОСНОВАНИ НА ДОКАЗАТЕЛСТВА
Проф. д-р Маргарита Богданова 51

КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА СИСТЕМНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ОБРАТИ
Проф. д-р Никола Янков 59

INSTITUTIONAL CHANGES IN THE PUBLIC ADMINISTRATION
OF AGRICULTURE TO INFLUENCE UKRAINIAN AGRO – EXPORTS
Assoc. Prof. Oksana Kiforenko, PhD 66

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ
КОМПЕТЕНЦИЙ БЕЛОРУССКИХ МЕНЕДЖЕРОВ
Доктор экономических наук, профессор Наталья Маковская 74

ПРОБЛЕМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ
ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
Профессор, доктор экономических наук Вардан Бостанджян,
Кандидат экономических наук, д-р Армине Захарян, **Юлиана Акобян** 80

СЪВРЕМЕННИ МАРКЕТИНГОВИ АСПЕКТИ НА ПАЗАРА
НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ваня Григорова ……..…….. 91

РОЛЯТА НА ОРГАНИЗАЦИОННАТА КУЛТУРА
ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Корнелия Тодорова ……..……..…….…….. 100

УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
КАТО ФАКТОР НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЕФЕКТИВНОСТТА
НА НОВА ПАРАДИГМА НА ИНДУСТРИАЛНОТО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Александър Александрович Сергеев …..……...…….……. 108

ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРОЦЕСИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Анатолий Асенов …...…….…..……. 116

ПРОФЕСИОНАЛНО ПРЕГРЯВАНЕ И МОБИНГ
В ДИГИТАЛНА РАБОТНА СРЕДА
Доц. д-р Венета Христова …….……..……. 124

БИЗНЕС МОДЕЛИ И ТЕНДЕНЦИИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Веселин Попов, Доц. д-р Петя Емилова ……..……. 132

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ИНФЛУЕНСЪР МАРКЕТИНАГА В БИЗНЕСА
Доц. д-р Виржиния Иванова …….……. 139

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ С УСЛУГИ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Галина Захариева …….……. 147

ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ – КЛЮЧОВ ФАКТОР
ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОМЯНАТА
Доц. д-р Георги Кондев ……..…….……. 155

ВЛИЯНИЕ НА TQM И ВЪНШНИТЕ РИСКОВЕ
ВЪРХУ ПРОЦЕСИТЕ СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОМЯНАТА В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Доц. д-р Георги Кондев, Докторант Ирена Михайлова …….……..……. 164

ЕКОИНОВАЦИИ И РЕСУРСНА ЕФЕКТИВНОСТ
Доц. д-р Дафина Донева …..……. 172

ЕТИКА И ЕТИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА –
МОДЕЛИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Евелина Парашкевова, Докторант Изабела Йонкова …….……. 179

МОДЕЛИРАНЕ НА ЕКСПОРТНАТА ПАЗАРНА ОРИЕНТАЦИЯ
Доц. д-р Здравко Любенов ……..……. 187

ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19
ВЪРХУ ДЪЛГОСРОЧНИТЕ НАГЛАСИ И НАВИЦИТЕ
ПРИ ПОТРЕБЯВАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТИ
Доц. д-р Иван Марчевски, Ас. д-р Криста Нейкова ……..……. 191

РЕЦЕСИЯТА ПОРОДЕНА ОТ COVID-19 И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
ЗА ПРОМЕНИ В БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Людмил Несторов ……..……. 199

РЕКЛАМНИТЕ АГЕНЦИИ В КОМУНИКАЦИОННИЯ ПРОЦЕС
Доц. д-р Пенка Горанова ……...…….……. 210

ЕФЕКТЪТ НА РОЗЕНТАЛ – КОНТРОЛНИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Доц. д-р Ирена Емилова ……...…….……. 218

ДИГИТАЛНАТА ЕКОСИСТЕМА – ТЕХНОЛОГИИ И БИЗНЕС МОДЕЛИ
Доц. д-р Петя Емилова, Доц. д-р Веселин Попов ……...……...……. 227

РАЗБИРАНЕ ЗА РОЛЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
В ПОСТИГАНЕТО НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Румяна Златева ……..……. 234

НАМАЛЯВАНЕ НА РАСТЕЖА И ДЕСТАБИЛИЗИРАЩИ
ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ
ГЛОБАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Румяна Златева, Доц. д-р Али Балканли ……..……. 241

ТЕОРЕТИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОМУНИКАЦИОННАТА
ПОЛИТИКА НА ТЪРГОВСКАТА СТРУКТУРА
Доц. д-р Христина Михалева, Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..……. 250

МЯСТО И СЪДЪРЖАНИЕ НА ПРОЦЕСА ЗА УПРАВЛЕНИЕ
НА ПРОЕКТИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОСТАНАЛИТЕ ПРОЦЕСИ
Доц. д-р Христо Сирашки ……..…… 259

УПРАВЛЕНИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ В ИНДУСТРИАЛНОТО
ПРЕДПРИЯТИЕ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Гл. ас. д-р Бориславa Гълъбова ……..……..…… 266

ДИФУЗИЯТА НА ИНОВАЦИИ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Даниела Илиева ……..……...…. 276

АЛГОРИТЪМ ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ
В ОБРАЗОВАТЕЛНА ИНСТИТУЦИЯ
Гл. ас. д-р Деница Загорчева ……....…. 284

УПРАВЛЕНИЕ НА КАРИЕРАТА –
ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева ……....…. 292

УПРАВЛЕНИЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО В ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Елена Йорданова ……..…..… 298

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПЛАНИРАНЕТО
НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Елица Лазарова …….……..... 303

ГЛОБАЛНАТА ТЪРГОВИЯ С ВИСОКОТЕХНОЛОГИЧНИ
ПРОДУКТИ КАТО ДВИГАТЕЛ НА РАСТЕЖА
Гл. ас. д-р Ивайло Петров …….…..…. 312

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
ВЪРХУ ЦИФРОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова …….……..… 320

СТРАТЕГИЧЕСКА КОРПОРАТИВНА ОТГОВОРНОСТ –
ОСОБЕНОСТИ И ЗНАЧЕНИЕ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Милен Динков …… 328

МЕДИКО-ГЕОГРАФСКАТА КОХЕЗИЯ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Нели Веселинова …… 335

СЪСТОЯНИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ИЗНОС В КОНТЕКСТА
НА ПАНДЕМИЯТА ОТ КОВИД-19
Гл. ас. д-р Недялко Несторов ……..…..…… 343

КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ
КАТО КОМПОНЕНТ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ –
ВЗАИМОВРЪЗКИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Станислава Стоянова …….……. 349

ИНТЕГРИРАНИТЕ ТЕРИТОРИАЛНИ ИНВЕСТИЦИИ КАТО ИНСТРУМЕНТ
ЗА ПОСТИГАНЕ НА КОНВЕРГЕНЦИЯ МЕЖДУ РЕГИОНИТЕ
Ас. д-р Мариела Стоянова …….……. 357

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ ПРИ КРИЗА - СЪВРЕМЕННИ
ИЗМЕРЕНИЯ И ВЪЗМОЖНИ БИЗНЕС РЕШЕНИЯ
Ас. д-р Надежда Стефанова ……..…. 363

РОЛЯ И ЗНАЧЕНИЕ НА РЕКЛАМНИЯ ПРОЦЕС В АГРОБИЗНЕСА
Ас. д-р Пламен Петров ……..……. 371

INTERNATIONAL ENTREPRENEURSHIP IN THE NEXT NORMAL:
CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
Sen. lect. Margarita Mihaylova, PhD …….…….. 378

СИСТЕМИ ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА МАРКЕТИНГОВАТА
ДЕЙНОСТ В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Д-р Ралица Янева …….…. 385

ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА МЪРЧАНДАЙЗИНГОВОТО ПРОДУКТОВО НИВО ПОСРЕДСТВОМ МАТРИЦАТА ARTHUR D. LITTLE – A. D. L.
Х. ас. д-р Светла Атанасова ……..... 393

THE IMPACT OF ELECTRONIC HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTICES ON ACHIEVING COMPETITIVE ENTREPRENEURSHIP FOR BUSINESS ORGANIZATIONS
Mohamed Mostafa Ali AlBaz, PhD, Lecturer,
Adham Said Ali Ibrahim, MSC, PhD Student ……..……..… 401

УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНИ ЕКИПИ В МУЛТИПРОЕКТНА СРЕДА
Докторант Боян Врančев ……..…….. 409

ИНОВАЦИИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА „ЗЕЛЕНИ“ ПОЛИТИКИ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО
Докторант Владо Божилов ……...……..……. 416

КОНФЛИКТИТЕ В ОРГАНИЗАЦИЯТА И УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Мария Велкова ……..… 425

ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИЯТ ТУРИЗЪМ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ
Проф. д-р Марияна Божинова ……..… 435

ИНДУСТРИАЛНА ПОЛИТИКА В ДЪРЖАВИ С РАЗВИВАЩИ СЕ ПАЗАРИ В КОНТЕКСТА НА ИНДУСТРИЯ 4.0
Проф. д.ик.н. Евгений Савелев, Проф. д.ик.н. Виталина Куриляк …….…….. 443

ОСОБЕНОСТИ НА ФОРМИРАНЕ НА МЕХАНИЗМА НА УПРАВЛЕНИЕ НА СОЦИАЛНО ОТГОВОРНИТЕ КОМПАНИИ ВЪВ ВЕРИГАТА НА ДОСТАВКИТЕ
Проф. д-р Анета Денева, Докторант Рустам Асланзаде ……..... 451

БЪЛГАРИЯ И РУМЪНИЯ КАТО АТРАКТИВНИ НИЪРШОРИНГ ДЕСТИНАЦИИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, Кармен Врančев ……... 457

ДИГИТАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА – ИНСТРУМЕНТ НА УПРАВЛЕНСКОТО КОНСУЛТИРАНЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА СМАРТ ТУРИЗМА
Доц. д-р Николай Цонев, Докторант Данаил Алеков ……..…….. 464

ВЛИЯНИЕ НА КРИЗИСНИТЕ СЪБИТИЯ ВЪРХУ ТЪРГОВИЯТА НА ДРЕБНО
Доц. д-р Венцислав Перков ……. 472

ЗНАЧИМОСТ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР ЗА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА
Доц. д-р Виолета Блажева …….…….. 480

НОВИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ БИЗНЕС
В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Доц. д-р Искра Пантелеева ……..….. 488

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Доц. д-р Любка Илиева ……..….. 497

ФОРМИРАНЕ НА СЕНЗОРНИ ИЗЖИВЯВАНИЯ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
ПАКЕТИ КАТО ФАКТОР ЗА ЗАВРЪЩАНЕ НА ТУРИСТИТЕ
В ДЕСТИНАЦИЯТА
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Ралица Георгиева ……..… 505

БИЗНЕС ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРОДУКТИТЕ ПО ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА РАЗВИТИЕТО ИМ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ
РАЙОНИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Мариана Янева, Д-р Стилияна Басмаджиева ……. 513

СЪСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИЯ АГРАРЕН СЕКТОР
В УСЛОВИЯ НА ТРАНСФОРМИРАЩА СЕ
КЪМ УСТОЙЧИВОСТ ИКОНОМИКА
Доц. д-р Марина Николова ……..…… 523

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА УСТОЙЧИВ КООПЕРАТИВЕН
МОДЕЛ В БЪЛГАРСКОТО СЕЛСКО СТОПАНСТВО
Доц. д-р Маруся Линкова ……..….. 532

ИЗИСКВАНИЯ ОСИГУРЯВАЩИ ЗДРАВОСЛОВНИ
И БЕЗОПАСНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД В ЦЕХОВЕТЕ
ЗА КОНФЕКЦИОНИРАНЕ НА ОБУВНИ ИЗДЕЛИЯ
Доц. д-р Николай Карев ……..……. 539

ТЪРГОВИЯТА НА БЪЛГАРИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ –
АНАЛИЗИ И ТЕНДЕНЦИИ
Доц. д-р Петранка Мидова ……..…… 547

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ОЦЕНКА НА ПАКЕТИ ОТ АКЦИИ
Доц. д-р Светослав Илийчовски ……..... 555

ВЪЗНИКВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЯ
В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Сергей Найденов, Докторант Калин Петров Киряков …….. 564

ОМНИКАНАЛНАТА ИНТЕНЗИВНОСТ НА АСОРТИМЕНТНО ПРЕДЛАГАНЕ
КАТО ДЕТЕРМИНАНТА НА ПОТРЕБИТЕЛСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ
Доц. д-р Симеонка Петрова …. ……...571

КООПЕРИРАНЕ И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ ЗА УСТОЙЧИВ
РАСТЕЖ И ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Славена Стоянова ……..…… 579

РЕГИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА И ПРОГРАМИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ
ТЕРИТОРИЯТА И ТУРИЗМА В СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Тихомир Личев ……. 587

СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ – ХАРАКТЕРИСТИКИ
И ТЕОРЕТИЧНА РАМКА
Гл. ас. д-р Ваня Ганева ……..….. 595

КОРПОРАТИВНА СОЦИАЛНА БЕЗОТГОВОРНОСТ
Гл. ас. д-р Емил Николов …… 603

ЗАЕТИТЕ ЛИЦА В ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ –
СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова …… 611

ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ ЗА ТЪРГОВИЯ НА ДРЕБНО –
ОБЛАЧНА БАЗИРАНА ТОЧКА НА ПРОДАЖБА
Гл. ас. д-р Иван Маринов …… 619

КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА - МОДЕЛ ЗА ПОВИШАВАНЕ
УСТОЙЧИВОСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева ……... 625

ДИНАМИКА В ЗАЕТОСТТА НА ЛЕГЛОВАТА БАЗА ПО БЪЛГАРСКОТО
ЧЕРНОМОРИЕ ЗА ПЕРИОДА 2019-2021г.
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова……632

ПРИЛОЖЕНИЕ НА СКЛАДОВИТЕ СИСТЕМИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА
ТЪРГОВСКИТЕ ПРОЦЕСИ ПРИ ОМНИКАНАЛНИ ТЪРГОВЦИ
Гл. ас. д-р Марияна Кътева…….. 638

ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19
Гл. ас. д-р Павлин Павлов ……..……645

ПЛАНЪТ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – СМЯНА НА ПРИОРИТЕТИТЕ
В ТРАНСПОРТНИЯ СЕКТОР
Гл. ас. д-р Петя Коралова-Ножарова, Гл. ас. д-р Щерьо Ножаров…….……651

МРЕЖОВИ ВЕРИГИ НА ДОСТАВКА В АГРОБИЗНЕСА
Гл. ас. д-р Радка Ненова ……..…….…….659

ДИНАМИКА И РАЗВИТИЕ НА ПРОИЗВОДИТЕНОСТТА
НА ТРУДА В СЕКТОР УСЛУГИ
Гл. ас. д-р Силвия Господинова …….……...667

СЪЩНОСТНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева ……..……675

ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТА
НА ЗЕЛЕНАТА СДЕЛКА
Гл. ас. д-р Явор Станев ……681

ТЕРИТОРИАЛНА КОНЦЕНТРАЦИЯ НА СЕКТОР НЕДВИЖИМА
СОБСТВЕНОСТ И ФАКТОРИТЕ, КОИТО МУ ВЛИЯЯТ
Гл. ас. д-р Яна Стоенчева ……..….. 686

ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИТЕ
НАМЕРЕНИЯ НА МЛАДИТЕ
Ас. д-р Ивайло Костов ……..695

НАЧИНИ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ДРЕБНИЯ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ
БИЗНЕС В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА СЛЕД COVID-19
Ст. преп. Елка Узунова ……702

ПРОИЗВОДСТВО НА ВОДОРОД ЧРЕЗ ЯДРЕНИ ЦЕНТРАЛИ –
ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Д-р Борислав Боев ……...……..708

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ТРЪЖНИТЕ ПРОЦЕДУРИ В УПРАВЛЕНИЕТО
НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ – АКЦЕНТИ И ПРОБЛЕМИ
Доктор Валери Велковски ……..…….716

ПРОГРАМАТА ЗА ПРОФИЛАКТИКАИ РЕХАБИЛИТАЦИЯ
НА НОИ КАТО ЧАСТ ОТ ДЪРЖАВНАТА ПОЛИТИКА
ЗА ЗДРАВЕН ТУРИЗЪМ
Доктор Кристина Георгиева ……..725

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
НА ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО КОХЕЗИОННАТА
ПОЛИТИКА ПРЕЗ XXI-ВЕК
Докторант Айтен Сабри …….. 733

ЗЕЛЕНАТА ИКОНОМИКА И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО
Докторант Александър Личев ……740

ПРИКЛЮЧЕНСКИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО НЕРАЗДЕЛНА
ЧАСТ ОТ СВЕТОВНИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Виктория Янакиева ……..748

НЕГАТИВНИ ПРОЯВЛЕНИЯ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТО
НА МЕДИЦИНСКИЯ ТУРИЗЪМ
Докторант Десислава Александрова ……..754

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ИЗИСКВАНИЯТА
ЗА СЕРИАЛИЗАЦИЯ НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ОТ СТРАНА НА ООП
Докторант Димитър Райчев ……761

СОЦИАЛНАТА КОХЕЗИЯ – ХАРАКТЕРИСТИКИ И ТЕОРЕТИЧНА РАМКА

Гл. ас. д-р Ваня Ганева[1]

Резюме: В доклада се изяснява същността на социалната кохезия, въз основа на връзката и със социалния капитал и социалното включване. Социалният капитал се разглежда като фактор за постигане на социално сближаване, а социалното включване е предпоставка за социална кохезия и намаляване на социалното неравенство.

Ключови думи: *социална кохезия, социален капитал, социални мрежи, социално включване*

JEL: A14

SOCIAL COHESION – CHARACTERISTICS AND THEORETICAL FRAMEWORK

Head Assist. Prof. Vanya Ganeva, PhD

Abstract: This paper clarifies the nature of social cohesion, based on the relationship with both social capital and social inclusion. Social capital is seen as a factor for achieving social cohesion, and social inclusion is a prerequisite for social cohesion and for reducing social inequality.

Keywords: *social cohesion, social capital, social networks, social inclusion.*

JEL: A14

1. Въведение

Концепцията за социалната кохезия придобива все по-голяма актуалност в съвременните условия. В рамките на Европейския съюз, политиката за периода 2021-2027 е насочена към постигане на по-голямо социално сближаване, на „по-социална Европа“. В преобладаващата част от европейските документи, социалното сближаване се разглежда като политическа концепция, явяваща се предпоставка за политическа сигурност и стабилност (Стоянова, Райчев & Маджурова, 2019, 19).

Социалното сближаване се изразява в преодоляване на неравенството и разделението в обществото, ограничаване на социалното изключване, чрез улесняване на достъпа до образование и пазара на труда, подпомагане на предприемачеството, изграждане на стабилна социална система. Ефективните публични институции са предпоставка за социално сближаване и за преодоляване на различни бариери, водещи до икономически и социални разделения в обществото.

[1] v.ganeva@uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов“

В този контекст, в доклада се изяснява същността на социалната кохезия, на базата на връзката и със социалния капитал и социалното включване. Социалният капитал се разглежда като фактор за постигане на социално сближаване, а социалното включване е предпоставка за социална кохезия и намаляване на социалното неравенство.

2. Социалната кохезия – същност

С понятието „кохезия“ във физиката се обозначава силата на привличане и сцепление, която държи молекулите на дадена субстанция заедно. По аналогия, в обществените науки, терминът се свързва с наличието на сила, която обединява и сплотява индивидите и социалните групи в обществото. В рамките на европейската интеграция, кохезията отразява единението между отделните части на общността.

При изясняване на социалната кохезия, акцентът се поставя върху различни нейни характеристики (Стоянова, Райчев & Маджурова, 2019, 15-16):

- Общи ценности и гражданска култура – т.е. културни характеристики, подпомагащи общото развитие, просперитет, доверие и подкрепа на хората за институциите.
- Социален ред и социален контрол – липса на отклонения от установените обществени норми, превенция на социалните конфликти в обществото, породени от поведението на рисковите групи.
- Социална солидарност и намаляване различията в богатството – социална интеграция, достъп до пазара на труда и различни ресурси в обществото.
- Социални мрежи и социален капитал – социалното сближаване е възможно при участие в различни социални мрежи, осигуряващи социален капитал.
- Териториална принадлежност и идентичност – социалното сближаване се разглежда като резултат от чувството на принадлежност на членовете на обществото към определена територия.

Според Д. Стоянова, С. Райчев и Б. Маджурова (2019, 16), социалната кохезия е възможна, ако са налице следните фактори: качествен социален капитал; ефективни публични институции, осигуряващи справедлива социална среда; социално включване, което е предпоставка за сплотени общества.

Социалната кохезия се свързва с процесите на сближаване в обществото, на преодоляване неравенството и социалното изключване на някои индивиди и групи. Изследвания в областта на социологията, икономиката, политологията и социалната психология показват, че сплотените общества се отличават с определени характеристики като: по-голямо равенство на доходите, по-развита система за социална защита, по-строги социални норми, по-високо равнище на демокрация и др. (Программа развития Организации

Объединенных Наций, 2020, 17). Те се характеризират с висока култура на взаимодействие и защита правата на всички членове (без значение от тяхната национална, религиозна, класова, етническа принадлежност), с нисък риск от антисоциално поведение и устойчивост към ескалация на конфликти.

Съществуват виждания, че социалната кохезия има вертикално и хоризонтално измерение (Программа развития Организации Объединенных Наций, 2020, 18). Вертикалното отразява доверието към политическите, икономическите и социалните лидери и институции, както и към процеси като изборите, достъпа до правосъдие, данъчното облагане, а също и легитимността на националната и местни власти. Хоризонталното измерение се свързва с доверието, отношенията и взаимодействието между хората в обществото, с наличието на силно гражданско общество.

3. Социалната кохезия в контекста на социалния капитал и мрежи

Социалната кохезия е тясно свързана със социалния капитал, тъй като последният се явява важна предпоставка за постигане на социално сближаване. Социалният капитал е в центъра на вниманието на съвременната икономическа социология (Ганева, 2018, 33-35). Основополагащите теоретични постановки за социалния капитал в нея са предложени от П. Бурдийо, Дж. Коулмън, Р. Пътнам и др.

Според П. Бурдийо социалният капитал е съвкупност от реални или потенциални ресурси, свързани с притежанието на устойчива мрежа от повече или по-малко институционализирани отношения на взаимно познаване и признание – с други думи, членство в група (Бурдье, 2002, 66-67). Обемът на притежавания социален капитал зависи от обхвата на мрежата от връзки, които даденият индивид може да мобилизира, и от обема на капитала (икономически, културен или символен), който притежава всеки от свързаните с него индивиди. Съществуването на мрежа от връзки не е социална даденост, която е веднъж и завинаги конструирана. Мрежите от връзки се явяват продукт на инвестиционна стратегия (индивидуална или колективна), насочена към установяване или възпроизводство на социални отношения, които могат да се задействат в краткосрочен или дългосрочен план. Социалният капитал се създава от социалните отношения и връзки, поддържани от индивидите.

Дж. Коулмън приема, че социалният капитал е „всеки аспект от неформалната социална организация, който съставлява производителен ресурс за един или повече актьори“ (Коулмън, 1999, 78). Хората могат да инвестират в него като формират приятелства и познанства. Според Дж. Коулмън социалният капитал не съществува като индивидуално притежание, той е колективно благо, проявяващо се в структурата от отношенията между индивидите (Чавдарова, 2016, 105-106). Авторът разграничава три основни

форми на социален капитал, произведени в социалните мрежи – задължения и очаквания (реципрочност), информационни канали, норми. Реципрочността е свързана с това, че ако даден индивид направи услуга на друг, с това той създава задължение у него и очаква тази услуга да се върне под някаква форма.

Друг социолог с принос към теорията за социалния капитал е Р. Пътнам. Той определя социалния капитал като обществено благо, изразяващо споделеността на норми като солидарост и доверие, и ангажираността на хората с решаване на обществени проблеми (Putnam, 1995, 664). Р. Пътнам счита, че доброволните сдружения, които са възможност за хоризонтални връзки между хората, произвеждат социално доверие – т.е. авторът свързва доверието с гражданското участие и ангажираност, които са показател за силно гражданско общество. Според него социалният капитал е от важно значение за поддържането на демократичен социален ред и може да бъде измерен посредством доверието и реципрочността в отношенията между индивидите.

Социалният капитал се разглежда като характеристика на обществения живот, обвързан с мрежи, норми и доверие, които подбуждат хората към ефективни съвместни действия за достигане на общи цели (Георгиев, 2013, 169). В ежедневната лексика с понятието „социален капитал“ се изразява възможността на индивида да получи помощ и подкрепа от други индивиди, с които е свързан по линия на различни отношения.

Социалният капитал се свързва с възможността да се осигури достъп до определени икономически, социални и културни ресурси, чрез участието в различни социални мрежи. Социалните мрежи най-общо могат да се определят като съвкупност от социални субекти (актьори) и връзките и отношенията между тях. Във всяка мрежа циркулират четири типа ресурси (Чавдарова, 2016, 86):

- материални - изразяват се във възможностите за кредитиране в рамките на мрежата и пестенето на пари и време;
- когнитивни - свързани са с това, че мрежата е канал за разпространение на информация и знание;
- нормативни – произтичат от обстоятелството, че мрежата спомага намирането на съюзници и създава доверие;
- социални и властови – изразяват се в създаването на социалния капитал и укрепването на статуса на членовете й.

Важен проблем, свързан със социалните мрежи е проблемът за доверието, респективно липсата на доверие. Според Ф. Фукуяма (1997) доверието представлява очакване за правилно, честно и съпричастно поведение на членовете на дадена общност един спрямо друг. То е културна характеристика, присъща на дадено общество, свързана със способността на членовете му да си сътрудничат.

Социалните мрежи и доверието се явяват източник на социален капитал, и в този смисъл допринасят за социалното сближаване в обществото. Различните доброволни сдружения, които хората създават, явяващи се ядро на гражданското общество благоприятстват социалната кохезия.

4. Социална кохезия и социално включване

Социалното сближаване е тясно свързано и със социалното включване. Един от възможните подходи за изясняване същността на социалното включване е на базата на неговия антипод – социалното изключване (Ганева, 2016, 174-176).

Б. Ивков разглежда социалното изключване като проблем, свързан преди всичко с ограничаването и/или отнемане на достъпа до съществуващи в обществото материални и духовни ценности и ресурси (Ивков, 2005, 148). Той е на мнение, че причините за възникване на това явление не се коренят само в индивидуалните различия и предпочитания, а и в социалните структури и институции, които хората са създали, в културата на съответното общество. Индивидите, които попадат в ситуация на социално изключване не могат да се възползват от потенциално предоставяните им от обществото социални права.

Според Б. Ивков социалното изключване е многостранен и продължителен процес на ограничаване и/или отнемане на:

1. Достъпа до материални и културни ценности и ресурси на обществото.
2. Достъпа до всички или част от институциите на обществото, във и чрез които се осъществяват дейностите на индивидите и групите в различните сфери на живота.
3. Възможностите за реализация на социалните и гражданските права на индивидите и групите (Ивков, 2013, 17-18).

М. Йоргова счита, че социалното изключване е комплексно и многоаспектно явление, което се характеризира с неадекватно социално участие, отсъствие на социална интеграция, невъзможност за упражняване на социални права (Йоргова, 2010, 70-73). Това понятие се обвързва с разбирането, че приобщаването на изключените към обществото е реализация на принципа на солидарността, но солидарност на основата на реципрочна отговорност. Авторката обобщава някои схващания за социалното изключване в западната литература, а именно:

- социалното изключване е социален проблем и израз на противоречието между действително и желано състояние на социалните отношения;
- изключването не се дължи непременно на мястото в класовата структура на обществото, а на отдалечеността от основни елементи на обществения живот като заетост, образование, участие във властта;

- социалното изключване е резултат от наслояване на неблагоприятни състояния едно след друго, създадени от взаимодействието между икономически, социални и политически обстоятелства;
- бедността е само едно от основанията за социално изключване.

Противоположният процес на социалното изключване, обратната страна на изключването е социалното включване. То благоприятства процеса на интеграция в обществото, свързано е с осигурен достъп до възможности и ресурси, необходими за пълноценното участие в икономическия, социалния и културния живот. В социологически план социалното включване се свързва с участието на индивидите в мрежи за подкрепа (формални и неформални), които те определят като значими и такива, на които разчитат.

Необходимостта от социално включване произтича от идеята за изграждане на едно по-справедливо и демократично общество. Включването е процес на укрепване чувството за принадлежност на индивида или групата към обществото, водещ към социална интеграция. Социалното включване бе формулирано като една от целите на Стратегията на ЕС за устойчив растеж „Европа 2020“.

Социалното включване се свързва с осигуряване на равни възможности за участие в икономическия, политическия и социалния живот на индивидите и групите в обществото. То предполага гражданската активност и сътрудничество, и е предпоставка за постигане на по-голямо сближаване.

5. Заключение

Социалната кохезия е насочена към изграждане на сплотено общество, способно да се справя с проблемите си и да постига определени цели с колективни действия. Разработването на модел за оценка на социалната сплотеност следва да се базира на изясняване на факторите, които и влияят, например: доверието като елемент на ежедневния социален живот във формалните и неформални взаимодействия между хората; споделянето на общи културни ценности и норми; гражданската активност и включеност в живота на обществото, в различни социални мрежи и др.

Съветът на Европа е разработил множество индикатори за измерване на социалната кохезия, групирани в четири направления (Стоянова, Райчев & Маджурова, 2019, 34-37):

- Направление 1 – оценка на общите тенденции (справедливост в доходите, достъп до наемане на работа, достъп до здравеопазване, равни възможности на половете, социална мобилност, гражданска ангажираност, доверие в публичните институции и др.).
- Направление 2 – оценка на глобалното социално сближаване (достъп до правосъдие, социални и икономически права; признаване на социалното многообразие; способност на обществото да гарантира автономия и личностно развитие; демокрация на участието).

- Направление 3 – социално сближаване по области на живота (заетост, доходи, жилища, здравно покритие, хранене, образование, информация, култура).
- Направление 4 – оценка на социалното сближаване по уязвими групи (липса на дискриминация, участие и ангажираност на хората с увреждания; справедливост при упражняване на права и др.).

Посредством социалната кохезия се постигат важни цели като: смекчаване на социалните контрасти в обществото и между отделните държави в рамките на Европейския съюз; преодоляване в голяма степен на социалното изключване и маргинализирането на определени индивиди и групи; хармонизиране на обществените отношения и хуманно отношение към онези членове на обществото, които изпитват затруднения при удовлетворяване на основни потребности.

Използвани източници

Бурдье, П. (2002). Формы капитала. Экономическая социология (электронный журнал), 3 (5), с. 60-74. www.ecsoc.msses.ru

Ганева, В. (2016). Социално включване чрез развитие на социалното предприемачество. Международна научна конференция „Икономическо благосъстояние чрез споделяне на знания“. Том 1, с. 174-179. Свищов: АИ „Ценов“.

Ганева, В. (2018). Икономическа социология (избрани теми). Свищов: АИ „Ценов“ .

Георгиев, Н. (2013). Социалният капитал и социалните мрежи в икономическата организация. В: Георгиев, Н., Ганева, В. Икономическа социология. Свищов: АИ „Ценов“.

Ивков, Б. (2005). За понятието „социално изключване“. Социологически проблеми, (3-4), с. 148-164.

Ивков, Б. (2013). Анализ на потребностите на хората с увреждания от социално включване чрез заетост (част 1). София.

Йоргова, М. (2010). Социалното изключване и социалното включване: консенсус за социалното развитие на ЕС. Народностопански архив. (4), с. 70-73.

Коулмън, Дж. (1999). Перспективата на рационалния избор за икономическата социология. В: Т. Чавдарова (съставител и научна редакция). Икономика и социология: американската икономическа социология след 1970 (Антология). с. 69-100, София: Лик.

Программа развития Организации Объединенных Наций: Укрепление социальной сплоченности (Определение концептуалных рамок и основные выводы для разработки программ). (2020). Ню Йорк https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/undp-cb_social_cohesion_guidance--conceptual_framing_and_programming_RU.pdf

Стоянова, Д., Райчев, С. & Маджурова, Б. (2019). Социална кохезия. Национални, регионални и структурни измерения в контекста България – ЕС - Западни Балкани. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“

Фукуяма, Ф. (1997). Доверие. София: Рива

Чавдарова, Т. (2016). Нова икономическа социология (мрежови анализ и неоинституционализъм). София: Изток-Запад

Putnam, R.D. (1995). Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. Political Science & Politics. Vol. 28, No. 4, pp. 664-683.